

ARCHIVUM ANATOLICUM (ArAn)	13/2	2019	173-184
----------------------------	------	------	---------

KAYSERİ MÜZESİ'NDEN BİR GRUP KÜLTEPE TABLETİ*

*Koray TOPTAŞ***

ORCID: 0000-0003-0897-3918

*Mehmet Feridun YAVAŞ****

ORCID: 0000-0002-6507-943X

*İrfan ALBAYRAK*****

ORCID: 0000-0002-0791-9584

Makale Bilgisi

Başvuru: 25 Ekim 2019

Kabul: 25 Kasım 2019

Article Info

Received: October 25, 2019

Accepted: November 25, 2019

Öz

Kayseri il sınırları içerisinde bulunan Kültepe'de 1948 yılından itibaren yürütülen kazılarda büyük çoğunluğu Asurlu tüccarlara ait çivi yazılı tablet arşivleri ortaya çıkarılmıştır. Bu belgeler Anadolu'nun eski çağ tarihi hakkında bilgi veren en eski yazılı kaynaklardır. Bu tabletlerin büyük bir çoğunluğu ticari ve hukuki konularla ilgilidir. Metin türleri arasında en büyük grubu

* Kayseri Müzesi müdürü Hasan Elmaağaç ve diğer müze çalışanlarına gösterdikleri kolaylık nedeniyle teşekkür ediyoruz.

** Dr., Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Tarih Eğitimi Anabilim Dalı, koraytoptas@hotmail.com

*** Sumerolog, Kayseri Müzesi

**** Prof. Dr., Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Bölümü, irfanalbayrak40@gmail.com

mektuplar oluştururken, hukuki tutanaklar, borç senetleri ve mal teslimatına ilişkin çeşitli kayıtlar da oldukça fazladır. Bu çalışmada; mahkeme kararıyla ve bağış yoluyla Kayseri Müzesi envanterine dâhil olmuş çeşitli konulardaki dört Eski Asurca metin tanıtılmaktadır.

Anahtar kelimeler: Kültepe, Borç Senedi, Hukuki Belge, Çiviyazısı, Asur Ticaret Kolonileri Devri

A Group of Kültepe Tablets from Kayseri Museum

In excavations that have been carried out since 1948 in Kültepe, which is located within the provincial borders of Kayseri, a number of cuneiform tablet archives have been found, most of which belong to the Assyrian merchants. These documents are the oldest written sources that provide information about the ancient history of Anatolia. Most of these tablets are related to commercial and legal issues. Letters are the largest group of text types, on the other hand legal records, debt securities and various records of delivery of goods are quite high in number. In this study; four Old Assyrian texts, containing various subjects, are being introduced. These tablets were brought to the Kayseri Museum by both court decisions and donations.

Key words: Kültepe, Debt Contract, Legal Document, Cuneiform, Assyrian Trade Colonies Period

Asur Ticaret Kolonileri Çağı'na ait çiviyazılı tabletler, Anadolu'nun ilk yazılı belgeleri olmaları sebebiyle Anadolu'nun sosyo-ekonomik, kültürel ve siyasi tarihi açısından büyük önem arz etmektedir. Asurlu tüccarların, Kültepe'de ortaya çıkarılan arşivleri çoğunlukla onların ticari ve ekonomik meseleleriyle ilgili olmakla beraber, sadece ekonomik hayata değil, hukuki, siyasi ve sosyal konulara dair bilgileri de ihtiva etmektedir. Belgeler içerik olarak incelendiğinde Anadolu'nun yerli halkı ile Asurlu tüccarlar hakkında önemli bilgilere ulaşılmaktadır. Bu yönüyle Kültepe tabletleri, Anadolu ve Asur Devleti'nin özellikle sosyal ve kültür tarihinin anlaşılması açısından anahtar bir role sahiptir. Sayıları az da olsa her iki coğrafi bölgenin siyasi tarihine ışık tutan kayıtlara da rastlanmaktadır.

Kültepe Höyüğündeki en eski kazı çalışmaları tamamen tablet bulma çabası ile gerçekleştirilmiş iken ilk sistematik kazılar Türk Tarih Kurumu ve Eski Eserler Genel Müdürlüğü adına 1948'de Tahsin Özgüç başkanlığında

başlatılmıştır.¹ Kültepe'de yürütülen çalışmalar sonucunda Asurlu tüccarlara ait 23.500 civarında çiviyazılı tablet ele geçmiştir. Akadca'nın Eski Asurca lehçesiyle yazılmış bu tabletlerin büyük kısmını mektuplar ve borç senetleri oluşturmaktadır. Bunların yanı sıra mahkeme kayıtları, çeşitli listeler, kervan kayıtları, anlaşma metinleri, evlenme belgeler ve tanık ifadeleri gibi başka türden belgeler de bulunmaktadır. Anadolu'nun ilk yazılı belgeleri olmaları nedeniyle Anadolu hakkında en eski bilgiler bu belgelerden elde edilmektedir.² Bu belgeler, genellikle ticarî ve iktisadî konuları ihtiva etmekte olup, Anadolu'nun siyasi tarihi ve sosyal yapısı ile doğrudan ilgili olanlarının sayısı, oldukça sınırlıdır. Asurlular, kendi ticarî faaliyetlerini etkilemediği sürece, vesikalarında Anadolu'nun siyasi ve tarihî-sosyal olaylarına yer vermemişlerdir. Tüccarlar belgelerde, tarihlere olarak "limum", "warhum", "hamuštum" adları ile ziraî tabirleri ve yerli tanrı adlarını kullanmışlardır.³ Bizim burada ele aldığımız belgelerde "limum" ve "hamuštum" tarihlmesi karşımıza çıkmaktadır.

Burada işlediğimiz Kayseri Müzesinde korunan 3 tablet ve 1 zarf parçasından bazıları mahkeme kararıyla, diğerleri ise bağış yoluyla müzeye kazandırılmıştır. Bu belgelerden bizi haberdar eden Kayseri Müze Müdürlüğüne ve çalışanlarına teşekkür ediyoruz. Müzeye teslim edilmiş bu eserlerden zarf parçasının, söz konusu tabletlerden birisinin zarfı olduğu tespit edilmiştir. Diğer iki belge ise başkasına ulaştırılmak için teslim edilen gümüşle ilgilidir. Tabletlerin birbirleriyle ilişkili olduklarını gösterebilecek herhangi bir ortak yönleri bulunmamaktadır. Tüm tabletlerdeki kişiler tamamen farklı şahıslardır. Tabletlerde ismi geçen şahısların aralarında herhangi bir iş ya da akrabalık ilişkisi de tespit edilememektedir. Bu tabletlerin ait oldukları ana arşivlerinden uzakta ve büyük olasılıkla kaçak kazılar sonucu bulunmuş belgeler olduğu düşünülmektedir.

¹ Günbattı, *Kültepe Kanış: Anadolu'da İlk Yazı, İlk Belgeler*, 37; Klaas Roelof Veenhof, "Kanesh: An Assyrian Colony in Anatolia", Jack M. Sasson, (ed.), *Civilizations of the Ancient Near East 2*, (New York: Charles Scribner's Sons, 1995), 859.

² Mogens Trolle Larsen, *Ancient Kanesh: A Merchant Colony in Bronze Age Anatolia*, (Cambridge: Cambridge University Press, 2015), p. 22.; Sabahattin Bayram ve Ömer Kahya, "Asur Ticaret Kolonileri Çağı'nda Anadolu'daki Hukuki Uygulamalar Üzerine Bazı Değerlendirmeler", *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 5 (17 Ek Özel Sayı), (2018): 78.

³ Salih Çeçen, "Koloni Devri Anadolu'sunda, Tarihi ve Sosyal Olayların Asurlu Tüccarlar Tarafından Tarihlere Olarak Kullanılışı", *DTCFD*, XXXV/1, (1991): 49; Sabahattin Bayram, "Kültepe Tabletlerinde Geçen Yeni bir Vâde İfâdesi ve Çıkan Neticeler", *X. Türk Tarih Kongresi*, II. Cilt, (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1990), 453- 462, s. 454.

No. 1a: Tablet zarfı

Müze Env. AET 1167

Çalışmalar sırasında, zarfın çalışmaya dâhil edilen tabletlerden birisinin (Envanter no: Kayseri Müzesi 2018/4) olduğu görülmüştür. Zarfın üzerinde içindeki tablet ile ilgili bilgiler ve mühür baskıları yer almaktadır. Bu zarf müze envanterine tablettten önce girdiği tahmin edilmektedir. Bu zarfın tableti ise 2018 yılında müze envanterine kaydedilmiştir.

Ük.	1	[1] $2/3$ <i>ma-na</i> [<i>na</i> 2 $1/2$] (2 mühür baskısı)
Öy.	2	[GÍN KÚ.BABBAR] <i>ša-ru-pá-am</i>
	3	[<i>i-š</i>]é-er <i>Tal-wa-n[a]</i>
	4	[<i>E</i>]n-na-nim <i>i-šu</i>
	5	[<i>iš</i>]-tù <i>ha-mu-[uš-tim]</i> (silindir mühür baskısı)
Ak.	6	[<i>ša i-n</i>]a-a ù <i>A-šù[r-ma-lik]</i>

¹⁻⁴⁾ Talwan[a]'da, [E]nnānum'un [1] $2/3$ *mi[na* 2 $1/2$ *šeḡel]* artırılmış [gümüşi va]rdır. ⁵⁻⁶⁾ Innāya ve Aššu[r-malik'i]n *ham[uštum]luk haftasından* itibaren [....]

No. 1b: Borç senedi

Müze Env. 2018/4

4,25 x 3,75 x 1,65 Siyah renkli

Bu tablet müze envanterine mahkeme kararıyla kazandırılmıştır. Tablet Talwana'nın Ennānum'a olan gümüş borcu ile ilgili senedin nüshasıdır. Hafta adı ile tarihleme yapılmıştır. Yıllık faiz oranı % 30'dur.

Öy.	1	$1 \frac{2}{3}$ <i>ma-na</i> 2 $1/2$
	2	GÍN <KÚ>.BABBAR <i>ša-ru-pá-am i-šé-er</i>
	3	<i>Ta-al-wa-na</i>
	4	<i>En-na-nim</i>
	5	<i>i-šu iš-tù</i>
	6	<i>ha-muš-tim</i>
	7	<i>ša Í-na-a</i>
	8	ù <i>A-šùr-ma-lik</i>
	9	1 $1/2$ GÍN.TA

Ay.	10	<i>a-na 1 ma-na=im</i>
	11	<i>i-İTU.KAM</i>
	12	<i>ú-ša-áb</i>
	13	<i>İĞİ Puzur₄-A-šùr</i>
	14	<i>İĞİ İ-di-İštar</i>
	15	<i>İĞİ Ha-pu-a-šu</i>

¹⁻⁴⁾ Talwana'da, Ennānum'un 1 2/3 *mina* 2 ½ *šeḡel* arıtılmış gümüşü vardır. ⁵⁻¹²⁾ İnnāya ve Aššur-malik'in *hamuštum* haftasından itibaren, ayda her 1 *mina* için 1 ½'şer *šeḡel* ilave edecek. ¹³⁻¹⁵⁾ Şahit Puzur₄-Aššur, şahit İddi(n)-İštar, şahit Happuašu.

Açıklamalar

St. 1) Talwana nadir geçen yerli bir isim olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu isim daha önce KT IX-a 90 (Kt. c/k 1580): ak. 4, ay. 8'te borçlu olarak ve Kt. 91/k 128a: R 8 ve 128b: 5'te ise alacaklı olarak geçmektedir. Bu belgede ise, onun bir Asurlu'ya borçlu olduğu ifade edilmektedir.

St. 7-8) İnnāya ve Aššur-malik ismi birlikte *hamuštum* (hafta) olarak Kt. c/k 1276 numaralı belge de geçmektedir. Bkz. KT IX-a 84: 7-8

St. 15) Happu-ašu daha öncede farklı belgelerde sıkça geçen yerli bir şahıs adıdır.

No. 2: İş Sözleşmesi

Müze Env. AET 1129

Tablet müzeye bağış yoluyla kazandırılmıştır. Metin içeriğinden bir yük sarıcının kiralınması ile ilgili bir sözleşme olduğu anlaşılmaktadır. Tarihleme *limmum* (yıl) esasına göre yapılmıştır.

Baş Kısmı Kırık

		[]
	1'	[<i>Ú-šur-š</i>	<i>a-İštar</i>
Öy.	2'	<i>il₅-qé iš-ti</i>	KÚ.BABBAR	
	3'	<i>uk-ta-al šu-ma</i>		
	4	<i>a-e-ma ú-da-pi-ir</i>		
	5	<i>ú-ga-ar-šu-(silik)-ma</i>		
	6	<i>iḡ-ri sà-ri-dim</i>		
	7	<i>Ú-šur-ša-İšt[ar]</i>		
Ak.	8	<i>ú-ma-lá</i>		

	9	İTU.1.KAM <i>Hu-bu-ur</i>
Ay.	10	<i>li-mu-um</i>
	11	<i>Sâ-ma</i>
	12	İĞİ <i>E-ni-ba-ša-at</i>
		Devamı kırık

¹⁻³⁾ ... [Uşur-š]a-İštar aldı. (O) gümüş nedeniyle rehin tutuldu. ⁴⁾ Eğer herhangi bir yere gidecek olursa, (başkasını) kiralayacağım. ⁶⁻⁸⁾ Yükleyicinin kirasını Uşur-ša-İštar ödeyecek. ⁹⁾ Hubur ayı. ¹⁰⁻¹²⁾ Limmum Samaya. ¹¹⁾ Şahit: Enibaşat.

Açıklamalar

St. 5) *ú-ga-ar-šu* formunu *agāru* “kiralamak” şeklinde değerlendiriyoruz. Verilen bu anlam için bkz. CAD A/I 146. Bu ifade Eski Asur metinlerinde bir hayvanın bir malzemenin ya da bir insanın kiralanması şeklinde geçmektedir. Belgede yük sarıcının, yani bir insanın kiralandığı görülmektedir. Benzer metinler için bkz.: AKT VIIa 250: 17; CCT 2 15:17; BIN 4 63:24.

St. 6) “*saridu(m)* kelimesi *sarrādum*, *saradum* (yüklemek, hayvana yük sarmak) fiil kökünden meydana getirilmiş bir meslek ismidir. Burada “yükleyici, yük sarıcı” anlamında kullanılmıştır.⁴

St. 11) Samaya KEL A 111. limmum⁵ ve KEL G⁶ 1. limmum olarak geçmektedir. REL⁷'de Samaya'nın limmum'u MÖ. 1862 yılına Naram-Sü'en dönemine tarihlenmektedir.

No. 3 Hukuki Sözleşme

Müze Env. 2018/3
3,35 x 2,25 x 1,15

⁴ AKT I, s. 43; kelimenin “Ambalajcı, paketçi ve eşek sürücüsü” anlamı da vardır. Bkz. CAD S I 176vd.; AHw 1029.

⁵ Klaas Roelof Veenhof, *The Old Assyrian List Of Year Eponyms From Karum Kanish and Its Chronological Implications (KEL A)*, (Ankara: Turkish Historical Society, 2003), p. 9.

⁶ Cahit Günbattı, “An Eponym List (KEL G) From Kültepe”, *Altorientalische Forschungen* Volume 35/1, (2008): 107.

⁷ Gojko Barjamovic - Thomas Hertel - Mogens Trolle Larsen. *Ups and Downs at Kanesh. Chronology, History and Society in the Old Assyrian Period*, (Leiden: Nederlands Instituut voor het Nabije Oosten, 2012)

Tablet müzeye mahkeme yoluyla kazandırılmıştır. Tablet Enna-Sü'en'e teslim edilen 2 ½ mina 4 şeşel gümüşle ilgili bir belgedir.

Öy.	1	2 ½ <i>ma-na</i> 4 GÍN
	2	KÙ.BABBAR <i>ku-nu-ki</i>
	3	<i>ša ši-ip-ri</i>
	4	ù ^d İM-şú-lu-li
	5	<i>a-na En-na-Sú-en₆</i>
	6	<i>áp-qi-id</i>
Ay.	7	<i>a-dí té-er-tí a-na</i>
	8	^d İM-şú-lu-li
	9	<i>i-lá-kà-ni</i>
	10	İĞİ <i>E-lá-lí</i>
	11	İĞİ <i>A-bu-um-DİNGİR</i>
	12	DUMU <i>İ-dí-Sú-en₆</i>

¹⁻⁴⁾ Habercim ve Adad-şulūlī'nin mührüyle (mühürlü) 2 ½ mina 4 şeşel gümüşü ⁵⁻⁶⁾ Enna-Sü'en'e teslim ettim. ⁷⁻⁹⁾ Haberim Adad-şulūlī'ye gelinceye kadar (onda kalacak). ¹⁰⁻¹²⁾ Şahit Elāli, şahit İdi-Sü'en'in oğlu Abum-īlī.

KAYNAKÇA

- Bayram, Sebahattin, "Kültepe Tabletlerinde Geçen Yeni bir Vâde İfâdesi ve Çıkan Neticeler, X. Türk Tarih Kongresi, II. Cilt, (Ankara: Türk Tarih Kurum, 1990), 453- 462, s. 454.
- Bayram, Sebahattin ve Ömer Kahya, "Asur Ticaret Kolonileri Çağı'nda Anadolu'daki Hukuki Uygulamalar Üzerine Bazı Değerlendirmeler", *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi* 5 (17 Ek Özel Sayı. 2018): 75-92.
- Çeçen, Salih, "Koloni Devri Anadolu'sunda, Tarihi ve Sosyal Olayların Asurlu Tüccarlar Tarafından Tarihleme Olarak Kullanılışı", *Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*, XXXV/1, (1991): 49-59.
- Günbattı, Cahit, *Kültepe Kanış: Anadolu'da İlk Yazı, İlk Belgeler*, Kayseri: Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, 2017.
- Larsen, Mogens Trolle, *Ancient Kanesh: A Merchant Colony in Bronze Age Anatolia*, Cambridge: Cambridge University Press, 2015.
- Veenhof, Klaas Roelof, "Kanesh. An Assyrian Colony in Anatolia", Jack M. Sasson (ed.), *Civilizations of the Ancient Near East 2*, New York: Charles Scribner's Sons, 1995.

KISALTMALAR

AHw	Soden, W. Von, <i>Akkadisches Handwörterbuch</i>
AKT I	Bilgiç, Emin, Hüseyin Sever, Cahit Günbattı ve Sebahattin Bayram, <i>Ankara Kültepe Tabletleri I</i> , (Ankara, Türk Tarih Kurumu yayınları 1990).
BIN 4	Clay, Albert T., <i>Letters and Transactions from Cappadocia, Babylonian Inscriptions in the Collection of James B. Nies IV</i> , (Yale 1927).
CAD	<i>The Assyrian Dictionary of the Oriental Institute of the University of Chicago</i>
CCT	Cuneiform Texts From Cappadocian Tablets in the British Museum, London.
CDA	Black, Jeremy, Andrew George and Nicholas Postgate, <i>A Concise Dictionary of Akkadian</i> , Wiesbaden: 2000.
KEL A	Veenhof, Klaas, <i>The Old Assyrian List Of Year Eponyms From Karum Kanish and Its Chronological Implications</i> , Ankara: Printed At Turkish Historical Society, 2003.
KT IX-a	Albayrak İrfan ve Hakan Erol, <i>Kültepe Tabletleri IX-a</i> , Ankara: Türk tarih Kurumu Yayınları, 2016.
KT VII-a	Bayram, Sebahattin ve Remzi Kuzuoğlu, <i>Kültepe Tabletleri VII-a Aššurrē'ī Ailesinin Metinleri I. Cilt: Aššur-rē'ī'nin Kendi Metinleri</i> , Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2014.
REL	Barjamovic, Gojko, Mogens Trolle Larsen and Thomas Hertel, <i>Ups and Downs in Kanesh. Chronology, History and Society in the Old Assyrian Period</i> , PIHANS CXX, Leiden: 2012.
TC 3	Lewy, Julius, <i>Tablettes Cappadociennes, Musée du Louvre, TCL 19, 20 and 21</i> , Paris: 1935-1937

No. 1a: AET 1167

No. 1b: Kayseri Müzesi 2018/4

No. 2: AET 1129

No. 3: Kayseri Müzesi 2018/3

